

BOERENBAANTJES ROND ENGELBERG

BERGJE OP, LAAT JE RIJDEN

Meestal zijn de kleine liftjes waarmee boerderijen en hutten zichzelf bevoorraden alleen voor eigen gebruik. In Centraal-Zwitserland, het gebied met de meeste van deze *Buiräbähni*, mogen wandelaars ook instappen. Wij maakten er een luchtige hüttentocht van. "Tür schliessen und sitzen!"

TEKST & FOTO'S FLORIEN VAN REES

Deurtje niet nodig.
Het is krap, maar je
hebt het beste uitzicht.

Tijdens een bergtocht een kabelbaan nemen is *not done*. Toch? Wordt gezien als smokkelen. Maar niet in de Centraal-Zwitserse kantons Obwalden en Nidwalden. Hier geeft een liftje een wandeling juist extra sjeu, want het zijn geen gewone skiliften, maar particuliere baantjes, eigendom van boeren die op de berg wonen. Hartstikke vintage zijn de meeste van die boerenbaantjes, zoals die van de familie Töngi, tussen Eggen en Rugisbalm. Bij hun houten huis op 1400 meter is geen mens te bekennen, bij het naastgelegen betonnen liftstationnetje evenmin. Een langwerpige blauwe gondel met een houten bagagerek wacht op passagiers die naar beneden willen. Zelfbediening en op afroep is het motto, dus pakken we de grote telefoon en drukken op een knop. “*Tür schliessen und sitzen*”, kraakt het bevel van oma Töngi in de hoorn. Even later zet de rammelende cabine zich in beweging en glijden we de ijzingwekkende diepte in.

Op kabelbaansafari

We zijn hier gekomen vanuit het gezellige, tikje statige dorp Engelberg, een wandeling van ruim vier uur. Vanaf 1000 meter afwisselend stijgen en dalen langs de snelstromende Aa, door dicht bos, langs de nieuwsgierige ezels en het terras van Alp Zingel op 1515 meter en de lieflijke Lutersee op 1740. Het baantje naar Rugisbalm en de aansluitende lift, verder dalend tot 600 meter naar Mettlen, zijn onderdeel van de driedaagse *Buiräbnli*-safari, een rondwandeling van ongeveer 47 kilometer. Acht boerenbaantjes zijn erin opgenomen. Zelf uitbreiden of een alternatieve tocht samenstellen is gemakkelijk, want nergens staan de bergwandelaar zoveel particuliere liftjes ter beschikking als in dit deel van Zwitserland. Het zijn er meer dan twintig. Niet allemaal zo pittoresk als die van de Töngis, maar niet twee zijn hetzelfde. Wat ze wel gemeen hebben: ze zijn bloedsteil. Eenmaal in het dal gaat het wandelpad verder langs de Aa. Het water bruist, het bos ruist. En de trein naar Luzern nadert. We zouden een stukje kunnen meerijden naar Wolfenschiessen, maar zigzaggen vrolijk nog twee uur verder op de flanken van een berg zonder naam, met liftjes die ons nu weer omhoog en dan weer naar beneden brengen.

Aandelen met dividend

Het Bielenbaantje is vorig jaar vernieuwd, met geld dat de eigenaar onder meer heeft vergaard door aandelen uit te geven. “600 francs per stuk, opneembaar in 2030, met kans op dividend”, vermeldt een postertje. Het voortbestaan van de kleine liften is afhankelijk van dit soort initiatieven, want de overheid subsidieert niet. Wel laat ze de liften — gelukkig — jaarlijks controleren op veiligheid. De ticketverkoop aan wandelaars en paragliders levert de boer ook een aardige bijverdienste op; een ritje kost tussen de 5 en 10 euro, en op een mooie dag worden tientallen mensen vervoerd. De Bie-

lenlift wordt veel gebruikt door paragliders — voor hen is boven dan ook een startbaan met matten aangelegd. En banken die mooi zicht bieden op de bergketen aan de andere kant van het dal, met drieduizenders Grosser Spannort, Kleiner Spannort en Schlossberg. Overnachten doen we in Berghof Brändlen, ook weer uitsluitend bereikbaar met de kabelbaan van de bewoners. We moeten zelf voor eten en drinken zorgen, maar na 22 kilometer lopen hebben we geen puf meer om te koken. Dus voor we ons de 650 meter naar boven laten hijsen, eten we een *Fitnesssteller* in een restaurant en kopen bij de bakker een brood voor de volgende dag.

Zelfbouwbaan

Op het erf van de familie Schmitter is het een levendige bedoening. Er scharrelen kippen, pony's, pauwen en een hond. Ruim erboven draait geruisloos een miniatuur kabelbaan heen en weer, een groen, halfopen gondeltje. “Zelfgebouwd”, glundert boer Ueli. “Het is een exacte kopie van de Sinsgäubaan, schaal 1 op 20.” Bouwt menig Nederlandse man een treinbaan op zolder, een Zwitser bouwt een kabelbaan. Bij Berghof Brändlen zijn nut en noodzaak van een eigen kabelbaan erg zichtbaar. In de ochtend gaat de jongeman, die er zijn vervangende dienstplicht vervult, naar beneden en komt terug met een Zalandodoos onder z'n arm. “Nieuwe schoenen opgehaald”, zegt hij. Met de volgende cabine komt een voorraad proviand naar boven, en de post. Daarna twee paragliders. Even later stapt Ueli in met een grasmaaier en ander gereedschap. Hij gaat naar het dal en pakt daar een andere lift om te gaan werken op de alm waar zijn koeien staan.

Als de hele familie elders in de bergen aan het werk is, blijft Ueli's 86-jarige vader Urban alleen achter. En vertelt over vroeger, dat zijn ouders de boerderij in 1904 zijn begonnen. “Toen ik jong was hadden we een waterlift. In het houten bakje gingen mijn broers en ik elke dag naar school, met een bak water als contra-gewicht. Veertig jaar geleden heb ik met mijn broers de huidige kabelbaan gebouwd.” De oude baas is nog altijd zichtbaar trots op ‘zijn’ lift. Hij poetst de raampjes van de twee cabines, heeft zich in de technische ruimte omgeven met oude foto's en opent het liftdeurtje voor mensen die boven aankomen. Niks zelfbediening als opa Urban er is, en zo heeft de kabelbaan ook nog eens een sociale functie.

Nostalgische groene bak

We laten de boerderij achter ons via een glibberig pad dat duidelijk ook wordt gebruikt door koeien. Is dat nou alleen modder, het gevolg van de regen van

← Wie Alp Zingel aandoet, wordt verwelkomd door een stuk of tien ezels.

↑ Bloedsteil afdalen naar Mettlen.

← Tussen het gras een schat: een bosorchis.

→ Schilderachtiger dan de Sinsgaubahn kan haast niet.

→ Onwillige koeien zijn niet van plan Florian erdoor te laten.

→→ Net zo ouderwets als de liftjes zelf is de rit-tenkaart om ze te gebruiken.

Van de boerenbaantjes zijn er niet twee hetzelfde. Wat ze wel gemeen hebben: ze zijn bloedsteil

Het dorp Oberrickenbach blijkt een knooppunt van *Buiräbhäni*. We zien er wel vier, en moeten even zoeken welke naar Sinsgäu gaat. Op het eerste deel van het traject gaat een oud, rood eitje, maar dan dat tweede deel, na de overstap ... daar wacht de nostalgische groene bak die boer Ueli in het klein heeft nagebouwd. Schilderachtig, zeker, maar durven we er ook echt in? Een ouderpaar met drie dochtertjes kijkt het nog even aan. Zo van: *als zij gaan, gaan wij daarna ook, maar zij moeten eerst*. Natuurlijk gaan we. Die dingen worden immers hartstikke streng gecontroleerd. Toch slaat de schrik toe als de gondel, na het passeren van een mast, ineens flink schuin komt te hangen. Dat doet een skilift nou nooit! Het effect wordt veroorzaakt doordat de bak, anders dan bij de meeste liften, niet op één punt aan de kabel hangt, maar aan de voor- en de achterkant. De gondel kiept dus mee met de richting van de kabel. Vastgrijpen aan het gammele deurtje geeft weinig

gisteren, of toch niet? Licht dalend gaat het een uur door velden vol bloeiende bloemen. We herkennen onder meer arnica, rapunzel, gentiaan en bosorchis, en worden begeleid door een koebel-symfonieorkest.

steun. Met de volgende rit komt ook het weifelende gezin naar boven.

Zingend naar bed

Wat volgt is een fijne wandeling, door grazige weiden, over snelstromend smeltwater met bruggetjes, zo'n 250 meter stijgend naar Bannalp, waar rook uit de schoorsteen van de Chrüzhütte kringelt. Paragliders, sportieve wandelaars voor de Rötgrätli, enkele mountainbikers, ze komen hier allemaal op deze mooie weide samen. Wij beginnen er aan de lus om de Bannalpsee, naar Alp Oberfeld op 1860 meter, een omsloten vallei met een gewaagd topje dat neerkijkt op het meer. Traag overtrekkende wolken spiegelen zich in het water in de diepte. De boerderij op Alp Oberfeld stamt uit 1860. Zwaar doorleefd, diepdonker hout. Thomas en Trudi Käslin en hun drie kinderen weiden er in de zomermaanden hun ongeveer tachtig geiten. Pauwengeiten, een Zwitsers ras: stoer, zwart-wit, met hoorns. Gasten slapen in de kamer boven de stal. Romantisch, helaas zullen alle spullen nog dagenlang enorm stinken. Voordat de lucht donkerroze kleurt en de avond valt, zien we boer Thomas een stukje naar boven lopen. Hij zet een houten toeter aan zijn mond en begint te zingen; een ritmische, onverstaanbare tekst. Tussen het Zwitsers-Duits herkennen we alleen "Ave Ave Ave Maria". Na het "Amen" gooit hij er een lange jodel uit. Het geluid golft langs de donkere wanden van de Walenstöcke.

"De *Betruf* is een regionale traditie", vertelt Thomas even later. "Alleen de boeren in Centraal-Zwitserland doen het en alleen in de maanden dat ze boven wonen. Het is dagelijks voor het slapengaan een dankzegging aan de bergen en een gebed voor het welzijn van mens en dier op de alp." Als we de volgende ochtend op pad gaan, vrezen we dat Thomas toch spoedig een van zijn geiten zal verliezen. Hoog boven ons pad huppelt zijn kudde in kolonne door de sneeuw. Eén dier is ver achteropgeraakt. We hadden gisteren al een kreupele ontdekt, datzelfde beest blijft nu amper overeind.

Walenstöcke

We lopen het Walenpfad, dat geldt als een van de mooiste hoogtewandelingen van Zwitserland, negen kilometer naar de Brunnihütte. Vlak na Alp Oberfeld ligt een graat waar je geen hoogtevrees bij kunt gebruiken, verder is het een heerlijk pad voor, over en achter de Walenstöcke langs, nu eens door mossig bos, verderop in rotsige kaalte. Op het hoogste punt, Walegg, op 1943 meter, reikt het panorama tot de Vierwaldstättersee en het vlakke Mittelland. De rust houdt op als we de Härzlisee en de Brunnihütte naderen. Er hangt een speeltuinsfeer. Families lopen een blotevoetenpad door het water, witte basten liggen in strandstoelen, er wordt gebarbecued. Heel gezellig, maar als je uit de bergstijlte komt, is het nogal een contrast. We passeren de meute en dalen snel de laatste 800 meter af naar Engelberg. Het had ook met twee skiliften gekund, maar dat zou smokkelen zijn. ■

BERGWIJZER

Bergsportdorp Engelberg ligt op 1000 hoogte, in het Centraal-Zwitserse kanton Obwalden. Beeldbepalend is de Titlis. In het midden van het dorp staat een imposant klooster uit 1120. Volgens een legende gaf een engel opdracht voor de bouw, vandaar de naam. Eromheen ligt 500 kilometer aan wandelpaden en tientallen voorgestelde routes, van rondje naar de waterval tot via ferrata.

VERVOER

Engelberg is erg goed per trein te bereiken. Ook de regionale bus- en treinverbindingen zijn prima. Informatie over voordeelpassen van het Swiss Travel System via: www.myswitzerland.com/rail Voor het gebruik van de acht boerenliftjes is bij het toeristenbureau voor CHF 47 een soort strippenkaart te koop. De kabelbaantjes werken het hele jaar, de eigenaren hebben ze immers zelf ook nodig.

GELOPEN TOCHT

De Buiräbhäni Safari is een rondwandeling van 47 kilometer. Elke etappe kan ook apart gelopen worden, met behulp van trein en/of bus. De kabelbaantjes maken de tocht leuk voor kinderen; de lange eerste dag kan dan worden ingekort door halverwege een stukje trein te nemen.

- **Dag 1 Engelberg (1015 m) – Lutersee (1703 m) – Mettlen (602 m) – Bielen (1100 m) – Wolfenschiessen (530 m) – Brändlen (1200 m)** 22 km in ong. 7 uur. Makkelijk terrein, deel langs de rivier, veel weide en bos, 5 liftjes. De lange afstand maakt het zwaar.
- **Dag 2 Brändlen (1200 m) – Oberrickenbach (894 m) – Alp Sinsgäu (1510 m) – Bannalp (1718 m) – Alp Oberfeld (1860 m)** 13 km over goede paden rond en boven de boomgrens. Grazige almen, soms drassig, 2 liftjes
- **Dag 3 Alp Oberfeld (1860 m) – Brunnihütte (1860 m) – Engelberg (1015 m)** 12 km over goede paden, soms uitdagend, zoals de graat boven Alp Oberfeld en een puinhelling. Omvat het hele, prachtige Walenpfad (route nummer 573), ↑ 780 m, ↓ 660 m. Zicht op de besneeuwde Titlis.

SLAPEN

Engelberg is een relatief dure bestemming met veel accommodaties. Wij hadden het goed in de hotels Sonnwendhof (<https://gastbetriebe.ch>) en Schweizerhof (www.schweizerhof-engelberg.ch). Onderweg: Gasthof Brändlen is een groepsverblijf op basis van self catering, rond de Bannalpsee zijn twee berghotels, de Chrüzhütte heeft een slaapzaal (<https://berghof.ch>). De boerderij op Alp Oberfeld is charmant, maar wel behelpen, zonder wasgelegenheden en slapen boven de geiten en de melkmachine.

KAART

- *Hallwag 25 Wanderkarte Engelberg*, 1:50.000.
- *De Erlebniskarte* van het bureau voor toerisme is ook oké. De brochure van de safari alleen volstaat niet.

MEER WETEN?

- www.engelberg.ch
- www.myswitzerland.com
- www.walenpfad.ch